

Uiteindelijk werd er geconcludeerd dat er verschillende interpretaties mogelijk zijn, omdat iedereen de wereld anders ziet en dat dat reuze interessant is! Door het korte tijdsbestek kwam de vraag *Hoe weet je dat?* naar de achtergronden bij de kunstwerken, bijna niet aan de orde.

Ook hier was het bloemloze schilderij onderwerp van een beeldende verwerking door de kinderen. Ze gingen aan de slag om alvast schetsen te maken! Op school werden de schetsen uitgewerkt tot kleurige collecties bloemen voor de moeders van de leerlingen. 'Wat geef je graag aan je moeder?' Bij het stellen van deze opdracht was met opzet ruimte gelaten aan de leerkrachten.

Het napraten in de kunstuitleenruimte verliep heel gemoedelijk en geïnteresseerd. Dat zouden de leerlingen nog wel eens willen doen en ook graag wat langer! Mogelijk is dan ook: *Kies aan de hand van je eigen thema een aantal kunstwerken en ga ze beschouwen met de vijf kernvragen!*

Toekomstplannen

De proeflessen verliepen voorspoedig, mede dankzij het feit dat de kinderen gewend zijn aan allerlei werkvormen. Dit leverde meteen een toekomstig aandachtspunt voor de kunstuitleners op: hoe is de didactische aanpak van een bezoekende school? Nu had het aanbod voor alle groepen dezelfde basis. De kunstuitleen zal in haar aanbod gaan werken met een leeftijdsopbouw. Dit is zeer interessant en vraagt om verder onderzoek en toetsing in de praktijk.

De bedoeling is dat scholen een arrangement kunnen gaan afnemen waardoor leerlingen de kans krijgen vier keer in hun basisschoolloopbaan een bezoek aan de kunstuitleen te beleven waarbij er ook een paar keer per jaar kunstwerken geleend kunnen worden die op school geëxposeerd zullen worden. De scholen kunnen dan het beeldbeschouwen opnemen in bijvoorbeeld hun lessen beeldende vorming en de kunstwerken in de school kunnen zo'n zelfde functie vervullen als bij een bezoek aan de kunstuitleen én, ze zijn er gewoon ook om van te genieten, elke keer als je er langs loopt! In mei was het eerste kunstuitleencontact voor de leerlingen. Daarom heeft er op school bewust geen voorbereiding plaatsgevonden. De introductie vond plaats in de kunstuitleen zelf. Bij vervolfbezoeken is voorbereiding op school zeker wel de bedoeling. De leerkracht krijgt dan een smaakmaker digitaal aangeleverd in de vorm van een detail van een schilderij. Daarmee zal de leerkracht de leerlingen van tevoren nieuwsgierig maken: 'Wat gaan we deze keer bekijken?' De vijf kernvragen zullen daarbij - soms deels - worden gehanteerd. Ook aan 'tastbare' smaakmakers wordt gedacht, bijvoorbeeld een serie foto's of een schatkistje met inhoud. Er zullen ook suggesties gegeven worden voor beeldende verwerkingsopdrachten.

Met de ervaringen van *Bloemen voor moeder* kan de kunstuitleen het volgende schooljaar verder ontwikkelen. Ook de school zal de implementatie van het beeldbeschouwingsmodel verder uitwerken.

MediaCultuur

Media-educatie als onderdeel van de kunstles

vo/hbo **Emiel Heijnen**

Het zal niemand zijn ontgaan: Michael Jackson is dood. Nu de storm aan herdenkingen, necrologieën en tributes enigszins is gaan liggen, doet de vraag zich voor hoe

we ons Jackson moeten herinneren: als briljant popartiest of als hybride mediaproduct?

Op de artblog www.vvork.com zijn kunstwerken verzameld die - al voor zijn dood - ingingen op Michael Jackson.

Ontroerend is de video-installatie *King* (2005) van Candice Breitz waarin verschillende fans gepassioneerd a capella Michael Jackson-songs zingen. Kunstenaar Martijn Hendriks speelt in zijn werk met het begrip manipulatie. Begin 2009 liet hij een jeugdfoto van Jackson automatisch verouderen door een computerprogramma. De oudere Michael volgens de computerberekening lijkt natuurlijk weinig op de 50-jarige, 'analoog gemanipuleerde' Jackson zoals wij hem kennen. De twintig kunstwerken bijeen vormen een staalkaart aan uiteenlopende visuele visies op het fenomeen Michael Jackson. Dankbaar materiaal voor elke kunstdocent die de relatie tussen pop- en beeldcultuur tot onderwerp wil maken van een les.

Belang van media-educatie

Media-educatie is een hot topic. Of het nu *visuele geletterdheid*, *media literacy* of *mediawijsheid* heet: overheid, instellingen en docenten zijn verrassend eensgezind over het belang van media-educatie. De overweldigende aanwezigheid en beschikbaarheid van nieuwe media in de laatste tien jaar zullen daar in belangrijke mate aan hebben bijgedragen. Volgens de *Raad voor Cultuur* moet 'iedere burger zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld' (2005). Diezelfde Raad voor Cultuur pleit ervoor om mediawijsheid niet tot een nieuw schoolvak te maken, maar in ieder vak aandacht te besteden aan mediawijsheid. Elk vak heeft er immers - in welke vorm dan ook - mee te maken.

Candice Breitz - *Still from King*
(A Portrait of Michael Jackson), 2005.
Shot at UFO Sound Studios, Berlin, Germany, July 2005.
16-Channel Installation: 16 Hard Drives.
Duration: 42 minutes, 20 seconds Ed. 6 + A.P.

Uit het onderzoek *Monitor Cultuureducatie VO Meting 2008* (Oberon, Utrecht) blijkt dat vooral kunstdocenten een bijdrage willen leveren aan de mediawijsheid van hun leerlingen. Ook docentenopleidingen en kunst- en cultuurinstellingen toonden zich geïnteresseerd in het raakvlak van kunst- en media-educatie. Vanuit deze behoefte is het project *MediaCultuur* ontstaan. Opleidingen Docent Beeldende Kunst en Vormgeving van drie hogescholen, de *Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten*, *ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten* en de *Willem de Kooning Academie* zijn in 2008 gaan samenwerken met (media)kunstinstellingen en de VKAV, de vakvereniging voor docenten audiovisueel.

Het project *MediaCultuur* kent drie doelen:

1. Aanbod van direct bruikbare mediawijze kunstlessen gebaseerd op actuele bronnen uit kunst en media via de website www.mediacultuur.net. Het lesmateriaal is geschikt voor docenten en leerlingen uit VMBO, HAVO en VWO.
 2. Integratie van mediawijsheid in de onderwijsprogramma's van docentenopleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving. De deelnemende HBO-opleidingen hebben de ambitie mediawijze generatie' kunstdocenten op te leiden.
- Een antwoord vinden op de vraag op welke wijze (beeldende) kunst- en media-educatie geïntegreerd kunnen worden aangeboden in de huidige onderwijspraktijk.

Hiertoe voert het lectoraat Kunst- en Cultuureducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten samen met onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam verschillende onderzoeken uit naar de uitvoering en leeropbrengsten van *MediaCultuur*. In de onderzoeken participeren zowel leerlingen en docenten in het voortgezet onderwijs als de bij

MediaCultuur betrokken HBO-instellingen.

Project

De Engelse media-educator en onderzoeker David Buckingham schrijft in 2003 dat de kern van media-educatie ligt in 'making the familiar strange'. De docent heeft de opdracht om de leerling te laten ervaren dat wat zich in de media als vanzelfsprekend en eenduidig voordoet, bij nadere beschouwing - of door het zelf te maken - veel complexer is dan werd gedacht.

Met *Making the familiar strange* zou je ook het werk van veel kunstenaars kunnen aanduiden. Beeldend kunstenaars zijn in staat om iets 'gewoons' te transformeren tot iets bijzonders. Een geslaagd kunstwerk laat ons 'met andere ogen kijken' naar de wereld. Of zoals Bruce Nauman het zegt in zijn neonwerk uit 1969: 'The true artist helps the world by revealing mystic truths.' Veel hedendaagse kunstenaars gaan met hun werk in op de 'mystic truths' van de huidige gemedialiseerde samenleving. De eerder besproken werken van Breitz en Hendriks zijn hier voorbeelden van. Deze kunstenaars reflecteren op twee niveaus op de werking van massamedia: enerzijds door een onderwerp uit de media in hun werk te thematiseren, anderzijds door gebruik te maken van technieken (video, computers) die de massamedia ook gebruiken, maar dan nét even anders. Deze benadering - het reflecteren op mediathema's door het maken van eigen mediaproducties - staat centraal in het project *MediaCultuur*.

Het project *MediaCultuur* is gestoeld op de gedachte dat actuele beeldende kunst en vormgeving op een prikkelende wijze kan bijdragen aan de mediawijsheid van jongeren. Media-educatie wordt gezien als een creatief proces, waarin leerlin-

Martijn Hendriks - Found image of Michael Jackson downloaded from the internet and uploaded to a free online age processing website, printed once in black and white and once in color, 2009.

gen niet alleen recente media- en kunstwerken beschouwen, maar ook een visie vormen door het maken en bediscussiëren van eigen werk.

In lessen MediaCultuur worden 'mediawijze' doelen vermengd met creatieve doelen tegen een achtergrond van actuele kunst en mediatheorie. De leerling wordt daarbij telkens uitgedaagd om kritisch te reflecteren, zowel in woord als in beeld.

Opzet van MediaCultuur

MediaCultuur startte in september 2008 met het vaststellen van zeven thema's. Alle thema's zijn afgeleid van actuele ontwikkelingen die een rol spelen in zowel mediastudies als in de kunsten. Zo zijn er thema's als Media & Lichaam, Media & Interculturaliteit en Media & Hypes. De participerende instellingen in MediaCultuur selecteren op grond van de thema's werken uit hun collectie. Verzameld op een blog vormt deze selectie een thematisch geordende database bestaande uit ruim 100 'mediawijze' bronnen uit kunst en media.

Vanaf januari 2009 volgden zo'n 80 studenten van de drie participerende docentenopleidingen een module *Didactiek in mediacultuur*. De module bestaat uit colleges over recente (media)kunst, mediageschiedenis en mediadidactiek. Daarnaast bezochten studenten lezingen door media-experts en -kunstenaars als Joris Luyendijk, Francisco van Jole, Frits Gierstberg en Renzo Martens. Als 'meesterproef' van de module ontwierpen de studenten hun eigen mediawijze lessenserie. Daarbij putten ze uit de kunst- en mediabronnen van de instellingen, verzameld in de online databank. Vanaf februari 2009 werden de door studenten ontworpen lessenseries uitgevoerd op ruim twintig VO-scholen in de regio's rond de drie hogescholen. Doordat de lessenseries door de zittende docenten op de scholen werden gegeven, ontstaat er een dubbel leereffect: Studenten leren hoe je lesmateriaal moet ontwerpen voor een externe docent, de

docenten en hun leerlingen doen ervaring op met lesmateriaal waarin mediawijsheid en kunst worden geïntegreerd. Studenten legden de uitvoeringen van de media-cultuurlessen vast op video en reflecteerden hierop in een eigen blog. Afgelopen juni werden de beste, door studenten ontworpen lessenseries, geselecteerd. Onder leiding van hoofdredacteur Moniek Warmer worden deze lessenseries verwerkt tot professioneel lesmateriaal voor de site www.mediacultuur.net.

MediaCultuur kent een looptijd van tenminste drie jaar, waarbij het aantal deelnemende instellingen en opleidingen zich geleidelijk uitbreidt. Het *Graphic Design Museum*, het *Filmmuseum* en de *Hogeschool voor de Kunsten Utrecht* zijn nieuwe participanten in MediaCultuur.

Emiel Heijnen is initiator en projectleider van het project MediaCultuur. Hij geeft les aan de *Academie voor Beeldende Vorming* en de *Master Kunsteducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten*.

Project MediaCultuur

MediaCultuur is een initiatief van de VKAV in samenwerking met:

- Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
- ArtEZ - Hogeschool voor de Kunsten
- Willem de Kooning Academie
- V2_Institute for the Unstable Media
- Nederlands Instituut voor Mediakunst (Montevideo)
- Stedelijk Museum Amsterdam
- Nederlands Fotomuseum
- Instituut voor Beeld en Geluid
- Waag Society
- Museum voor Communicatie
- Kennisnet.

Daarnaast participeren er 21 VO-scholen in de provincies Overijssel, Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland.

Conferentie MediaCultuur

Op 18 november aanstaande is er een landelijke conferentie *MediaCultuur - kunst als mediacoach*. Deze conferentie is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in kunstzinnige media-educatie en richt zich met name op docenten uit het voortgezet onderwijs. De conferentie MediaCultuur bestaat uit keynotes en deelsessies door experts op het snijvlak van kunst, media en educatie. Centraal op de conferentie staat de onthulling van de gloednieuwe website www.mediacultuur.net met lesmateriaal en achtergronden, geschikt voor kunstdocenten die media-educatie op eigentijdse wijze in hun lesprogramma willen integreren. Ga voor meer informatie naar www.mediacultuur.net.

Mini & Maxi

Thea Vuik

Al ruimschoots terug van vakantie en weer behoorlijk op onze werkplek gevallen. Waar zijn de zomerse herinneringen gebleven? Ik kan het me nog steeds goed voor de geest halen: vakantiefoto's ophalen bij de fotograaf. Je kon niet wachten... Dat ze bij mij uiteindelijk in een schoenendoos belandden, deed aan die spanning niets af.

Momenteel lijkt dit gevoel zich te verplaatsen naar het maken van een (digitaal) plakboek. De foto-industrie heeft zo haar werkerrein succesvol kunnen verleggen en maakt weer winst. Heb je trouwens ooit met de leerlingen - bijvoorbeeld in de vorm van een opdracht - na een werkweek of een brugklaskamp een soort van herinneringsboekje gemaakt? Diverse jaargangen staan er inmiddels bij mij in het tekenlokaal te verpieteren. Jammer hoor, of het nu een schoenendoos bij mij thuis op zolder of een stoffige kast in het tekenlokaal is: zonde van zoveel geweldige belevenissen die uiteindelijk ergens verstopt worden.

Daarom gaan we nu het roer compleet omgooien door naar www.picozine.nl te surfen. Het lijkt allemaal wat op pietepuiterig gefröbel met *Picozine*, niets is minder waar. Je hoeft het boekje dat je gaat maken echt niet uit te printen (kan wel): je kunt het aan de hele wijde wereld laten zien door het op de site op te slaan. Of door het te 'embedden' op de eigen schoolsite of op Hyves. Een mega-opdracht in een pico(bello) jasje, zonder dat je daarvoor een programma moet downloaden. Denk er wel aan dat je je eerst moet registreren. Natuurlijk doet het er niet toe waarover je het boekje wilt maken, want het programma zelf verandert daar niet door en er zijn legio aanleidingen te verzinnen. Je kunt op de site (zeker ook op de Engelstalige variant) veel inspirerende voorbeelden vinden. Als je je boekje opslaat op je computer (als PDF-bestand), kun je het (later) printen.

De clou van deze @Web is dat we de boel tevens omdraaien. Misschien heb je wel eens de behoefte gehad om die ene mooie foto flink op te blazen, zodat je er een wand mee kunt behangen. Maar wij hebben - bijna allemaal, vermoed ik - slechts de beschikking over een printer die maximaal een A4-tje kan bedrukken. Nu kun je naar een fotograaf gaan met het verzoek deze foto in behangformaat af te drukken... is té kostbaar voor een gemiddelde docent. Dan maar de foto afdrukken op in totaal 6 A4-tjes of eh... wil je nog groter? 12 A4-tjes misschien? Het programmaatje *PosterRazor* kun je (gratis) downloaden van www.posterazor.sourceforge.net en stelt je in staat om een foto over een aantal A4-tjes te verdelen die elkaar een beetje (zelf in te stellen) overlappen. Die overlap is nodig om de losse vellen straks aan elkaar te kunnen plakken. Het resultaat wordt opgeslagen als PDF-bestand

(met *Adobe Acrobat Reader* te openen en af te drukken). Nog even en we hebben een verstopte (computer)map vol met PDF-jes die nog uitgeprint moeten worden...

Picozine

Posterazor